

ОСВІТНЯ СПІЛЬНОТА ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНИНА В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ХАРТІЇ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

20-21 жовтня 2022 року

Тернопіль 2022

УДК (082): 37.035:172.15
О-72

О-72 Формування національної ідентичності українця через цінності Української Хартії вільної людини (м. Тернопіль, Україна, 20-21 жовтня 2022 року). Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, С. В. Костюк, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль: ТОКІППО, 2022. 491 с.

У збірнику публікуються наукові статті, тези доповідей та інші матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Освітня спільнота як середовище формування українського громадянина в контексті Української Хартії вільної людини», проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 20-21 жовтня 2022 р.

Усі матеріали збірника подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 5 від 04 листопада 2022 р.)*

УДК (082): 37.035:172.15

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2022

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

НАУКОВИЙ, МЕТОДИЧНИЙ, ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ОСВІТНЯ СПІЛЬНОТА ЯК
СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ
УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНИНА
В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ХАРТІЇ
ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ**

20-21 жовтня 2022 року

З М І С Т
ЖИТТЄПИС АВТОРІВ
УКРАЇНСЬКОЇ ХАРТІЇ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ

Маринович Мирослав Франкович.....	с. 12
Брюховецький В'ячеслав Степанович.....	с. 16
Гаврилишин Богдан Дмитрович.....	с. 20
Попович Мирослав Володимирович.....	с. 25
Глузман Семен Фішельович.....	с. 33
Сверстюк Євген Олександрович.....	с. 35
Горбулін Володимир Павлович.....	с. 39
Скуратівський Вадим Леонтійович.....	с. 43
Гузар Любомир Ярославович.....	с. 46
Юхновський Ігор Рафаїлович.....	с. 49
Дзюба Іван Михайлович.....	с. 52

**ЗАГАЛЬНОМЕТОДОЛОГІЧНІ ПРАЦІ ТА НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ В
КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ХАРТІЇ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ**

<i>Петровський О. М.</i> Управління проектами: з досвіду реалізації обласної програми впровадження Української Хартії вільної людини в закладах освіти Тернопільської області.....	с. 58
<i>Астахова М. С.</i> Формування ціннісного ставлення молоді до власної безпеки в умовах суспільних змін.....	с. 76
<i>Бабій О. С., Єфімов Д. В.</i> Вплив сім'ї та сімейних цінностей на формування особистості дитини.....	с. 80
<i>Бабійчук Т. В.</i> Українська Хартія вільної людини: робота зі студентами педагогічного коледжу.....	с. 84
<i>Бабовал Н. Р., Бабовал Д. С.</i> Надання освітніх послуг закладами освіти крізь призму впровадження Української Хартії вільної людини.....	с. 89

Борисенко Н. О. Шляхи впровадження Української Хартії вільної людини в освітній процес педагогічного університету.....	с. 92
Боровець Л. М. Формування свідомого громадянина-патріота України на основі Української Хартії вільної людини в умовах війни.....	с. 95
Брик Ю. Р. Формування ціннісних орієнтацій учнів при викладанні біології.....	с. 98
Вакуленко Д. В. Цінності УХВЛ під час війни та у повоєнний час. Візія та перспективи.....	с. 102
Верцанова Н. Є., Єфімов Д. В. Життєвий світ української учнівської молоді.....	с. 105
Вітвіцька А. М. Українська Хартія вільної людини у житті Бучацького ліцею.....	с. 108
Вітенко І. М., Ковалик І. М. Формування ціннісних орієнтирів учнів засобами дослідно-експериментальної роботи в контексті Української Хартії вільної людини.....	с. 114
Войчишин О. Д. Реалізація гуманістичних ідей УХВЛ в умовах російсько-української війни (з досвіду волонтерської діяльності Заліщицької державної гімназії).....	с. 123
Волкова Н. П. Ціннісне ставлення майбутніх фахівців до професійної діяльності в контексті Української Хартії вільної людини: зміст, напрями формування.....	с. 128
Волянюк Б. О. Військово-патріотичне виховання учнів в умовах воєнного стану.....	с. 133
Галатюк М. Ю. Особистість майбутнього фахівця фізичного виховання в контексті Української Хартії вільної людини: ціннісний аспект.....	с. 139
Ганаба С. О. Теоретичні засади національно-патріотичного виховання...	с. 142
Голуб Н. Б. Ціннісний компонент компетентності у модельній програмі й підручнику української мови.....	с. 144
Городецька О. В., Біла О. І. Кардинал Любомир Гузар – моральний авторитет і духовний провідник українського народу.....	с. 149

<i>Грубі Т. В.</i> Компетентнісний підхід крізь призму Концепції Нової української школи.....	с. 154
<i>Груць Г. М.</i> Розвиток духовних цінностей студентів у процесі вивчення педагогічних дисциплін.....	с. 158
<i>Давидова Ж. В.</i> Сутність та структура мотиваційно-цільового компонента інформаційної компетентності іноземних здобувачів вищої медичної освіти.....	с. 167
<i>Дияк В. В., Тушко К. Ю.</i> Безперервність професійної освіти як складова підготовки фахівців ДПСУ.....	с. 170
<i>Єрмоленко В.</i> Цінності в часи війни.....	с. 173
<i>Єсінова О. О.</i> Формування патріотичних цінностей у майбутніх військовослужбовців.....	с. 176
<i>Зварич Г. В.</i> Заклад освіти – місце розвитку на основі цінностей Української Хартії вільної людини.....	с. 178
<i>Зісельс Й. С.</i> Цивілізаційна ідентичність та цінності на тлі війни.....	с. 183
<i>Іванов К. О., Курліщук І. І.</i> Співпраця сім'ї та школи у фізичному вихованні учнів як важлива умова формування всебічно розвиненої особистості.....	с. 189
<i>Ішутіна О. Є.</i> Формування аксіологічного компоненту медіакомпетентності майбутніх учителів початкових класів.....	с. 194
<i>Кавецький В. Є., Кавецька Н. М.</i> Особливості професійної діяльності вихователя ЗДО в умовах нових суспільних викликів.....	с. 197
<i>Карпова М. Є.</i> Імітаційні методи навчання в підготовці педіатрів до роботи в команді.....	с. 202
<i>Квятковська А. О.</i> Технології інтернет речей в закладах фахової передвищої освіти.....	с. 210
<i>Кикилик А. М., Афанасій Б. О.</i> Формування цінностей Української Хартії вільної людини на уроках читання в НУШ.....	с. 213
<i>Козир М. В., Залялова К.</i> Розвиток лідерських якостей як інноваційний	

діяльності учня, тобто його розвитку в процесі засвоєння певного соціального досвіду. Адже, сучасний ринок праці вимагає від освіти сформувати у особистості здібності оперувати технологіями і знаннями, які відповідають потребам і викликам інформаційного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Калько І. В. Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості в контексті нової української школи. *Загальна педагогіка та історія педагогіки*. Випуск 21. Т. 1. 2020. С. 33–36.
2. Локшина О. Розвиток компетентісного підходу в освіті Європейського Союзу. *Шлях освіти*. 2007. № 1. С. 16–21.
3. Паламар С. Компетентнісний підхід як методологічний орієнтир модернізації сучасної освіти. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 1-2 (20-21). С. 267–278.
4. Панфілов Ю., Фурманець Б. Компетентнісний підхід в освіті: досвід, проблеми, перспективи. *Теорія і практика управління соціальними системами*. № 3 (2017). С. 55–67.
5. Турянська О. Визначення функцій, мети та змісту історичної освіти: соціокультурні чи особистісно орієнтовані засади вибору. *Історія України*. 2004. № 37. С. 10–13.

УДК 371.4

Груць Галина Михайлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та менеджменту
освіти Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

РОЗВИТОК ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Сучасний соціально-економічний, науково-технічний та культурний розвиток суспільства поставив перед вищою школою завдання сформувати не лише справжнього професіонала, а й високодуховну особистість. Водночас варто зазначити, що властива вищій школі специфіка освітнього процесу не сприяє динамічному розмаїттю впливів, спрямованих на досягнення зазначеної мети. На сьогодні внаслідок недостатньої розробленості аспектів змісту та ціннісних домінант вищої професійної освіти вищі здебільшого діють як консервативний «розподільник» професійних знань, за якими втрачається

духовна складова особистості майбутнього дипломованого фахівця. Така ситуація дозволяє виділити певні суперечності:

- між об'єктивною потребою суспільства в активних творчих особистостях із розвинутою системою духовних орієнтирів, здатних до духовно-практичної діяльності і трансляції духовних цінностей та ідеалів, і нерозробленістю конкретних шляхів формування духовності майбутнього спеціаліста в період загальнопрофесійної підготовки;

- почасти виразним аксіологічним потенціалом кожної з професійних дисциплін у формуванні духовності студентів та надмірною «вагою» в освітньому процесі знаннєвого (сцієнтистського) компонента змісту вищої освіти;

- загостренням потреби освітньої практики у науково-методичному забезпеченні щодо формування духовної культури студентів, розвитку їх духовних цінностей та відсутністю фундаментальних розробок з цієї проблематики.

У такій ситуації вкрай гострою стає не лише необхідність переусвідомлення завдань професійної освіти, належної уваги до формування духовності студентів та реальне повернення категорії «духовність» у педагогічну науку, а й зосередження дослідників-практиків на осмисленні змісту та пошуках найбільш ефективних шляхів духовного розвитку сьогоденного студентства у сучасних соціокультурних умовах. Зі свого боку, розуміючи духовність майбутнього фахівця як інтегративну професійно значущу якість особистості, що характеризується орієнтацією на духовні цінності культури в особистісному саморозвитку та міжособистісній взаємодії, до основних критеріїв її сформованості вважаємо за доцільне віднести: культурну компетентність, представленість духовно-культурних цінностей в аксіологічному потенціалі особистості, емпатійність, цілепокладання у сфері духовного життя та залучення студентів до духовно-практичної діяльності. Виходячи з цього, формування духовності студентської молоді має передбачати: інтеграцію знань про цінність духовної культури, розвиток

духовного світу молоді людини, її духовних цінностей, збагачення духовних потреб, розширення досвіду духовного пізнання на основі активізації духовно-практичної діяльності та прагнення до духовного самовдосконалення. Сам процес формування духовності, розвитку духовних цінностей у вищому освітньому закладі, на нашу думку, містить:

- конструювання педагогом ситуацій проживання нового досвіду;
- штучне створення в стінах ВОЗу середовища, здатного здійснити певний передбачуваний виховний вплив, інтеграцію внутрішніх та зовнішніх умов розвитку;
- цілеспрямоване стимулювання впливу факторів розвитку та формування особистості.

Головною сферою соціальної активності студентської молоді є навчання. І саме щодо нього, в оцінці значення здобутих знань, культурі опрацювання спеціальної літератури, прагненні успіхів у професійному зростанні найвиразніше проявляється рівень сформованості духовних цінностей, яких досяг конкретний студент. Допомогти йому з максимальною ефективністю використовувати роки навчання у вищому освітньому закладі для «сходження» до вершин духовності педагог зможе, поклавши в основу викладання свого предмета сукупність принципів: аксіологічного (розуміння людини як вищої цінності, орієнтація на духовність як одну з визначальних характеристик цінності вищої освіти); особистісно орієнтованого (облік закономірностей природного та соціокультурного розвитку особистості, організація освітнього процесу в контексті культури цивілізації та українського народу); діяльнісного (задоволення інтересів і потреб студентів у різних видах духовно-практичної діяльності, стимулювання молоді людини до самостійного духовного пошуку (самодії).

Зауважимо, що реалізація зазначених принципів не втрачає своєї актуальності на кожному з етапів розвитку духовних цінностей студентства, а саме: когнітивно-рефлексивному (розширення знань про духовну основу певної професійної дисципліни), ціннісно-смысловому (осмислення особливостей

розвитку власного духовного «Я» в процесі інтеріоризації отриманих від педагога духовних знань), діяльнісно-трансляційному (формування оцінного ставлення до явищ навколишньої дійсності, реалізація прагнення самостійної духовно-практичної діяльності, екстеріоризація набутого досвіду духовного пізнання). Подібна взаємодія емоційно-когнітивних процесів та ціннісно-смыслового поля молоді людини у просторі внутрішнього «Я» дозволяє ефективно розв'язувати завдання становлення цілісної духовної особистості. Причому корисними у формуванні духовності студентів можуть стати як традиційні, так й інноваційні форми аудиторної, позааудиторної та самостійної діяльності студентів: лекції, бесіди, брифінги, дискусії, конференції, участь у розробці різноманітних культурних проєктів чи моделювання заданих ситуацій тощо.

Зауважимо, що серед усіх навчальних дисциплін у вищій школі, незалежно від професійного спрямування, безперечними лідерами у процесі формування духовності студентської молоді є дисципліни гуманітарного циклу, зокрема, педагогіка. Адже саме гуманітарні дисципліни фокусують систему ціннісних уявлень людини, переводячи її у якісно інший спосіб буття – більш осмислений і впорядкований. У цьому контексті ціннісний зміст гуманітарних дисциплін полягає у їх здатності забезпечити студентів сукупністю знань про сенс і значення духовності, духовної культури та уявленнями про ціннісне ставлення до навколишнього світу; збагатити їх освітні потреби та стимулювати до духовно-практичної діяльності. Окрім того, оскільки одним із найбільш ефективних шляхів впливу на внутрішній світ особистості є навколишнє середовище, студента у стінах вищого освітнього закладу, крім цілеспрямованого педагогічного впливу педагога, має «оточувати» світ духовних цінностей, переживання та розуміння яких сприятиме його духовному зростанню. Тому, щоб досягти мети формування високодуховної особистості, кожен вищий освітній заклад нашої держави має стати навчально-науковим, культурно-освітнім та виховним центром студентської молоді.

Сьогодні наша країна живе в умовах війни, тому вкрай важливо навіть у таких обставинах протидіяти тенденції витіснення етично-духовного й естетичного середовищ на задній план, на периферію усвідомлюваних завдань, забезпечуючи країну від збіднення культурного життя і духовного занепаду індивідів. Недарма з рівнем духовного розвитку й здатністю особистості сприймати красу та будувати власний світ за її законами пов'язують результативні прояви людської творчої енергії, а також загальний прогрес суспільства у всіх сферах його життєдіяльності. Оцінюючи сучасні соціокультурні небезпеки, І. Дзюба зазначав, що «втрата різноманіття природних умов та вражень, радостей та стимулів призводять не лише до емоційного збіднення життя, а й зниження моральної чуттєвості, зокрема у пошуках сурогатних і стресових компенсантів утрачених переживань, до ослаблення фізичного і психічного здоров'я, поступового звуження шкали людяності, оскільки розвиток досягає лише складових людського характеру, які «вписуються» переважно у штучні умови існування» [4, с. 8-9]. Погоджуючись зі справедливістю наведеної думки, вважаємо, що сьогодні процес модернізації вищої школи має бути головним чином орієнтований на забезпечення відповідних умов для повноцінного, системного та цілеспрямованого утвердження людського в людині, розвиток тих сил і можливостей, які дозволять їй будувати своє життя, керуючись національними й загальнолюдськими цінностями.

У цьому контексті формування духовних цінностей студентів вищих освітніх закладів, їх гармонійний і всебічний розвиток неможливі без цілеспрямованого ознайомлення з культурними досягненнями, різними видами мистецтва, без формування у них навичок етичного освоєння навколишньої дійсності. Все це поєднується під загальною назвою – морально-духовне виховання, яке, на нашу думку, у сучасних умовах українського суспільства має зайняти у професійній підготовці майбутнього дипломованого фахівця гідне місце поряд із засвоєнням профільних дисциплін. Саме воно, поєднуючись з аксіологічним впливом усіх навчальних предметів, сприяє засвоєнню

студентами духовних здобутків нації, адекватної інтерпретації ними художніх цінностей і взагалі стане дієвим фактором формування духовності молоді, визначаючи ступінь інтелігентності, шляхетності та творчу спрямованість її устремлінь.

Нами розроблена альтернативна методика викладання педагогіки, яка допомагає розвитку духовних цінностей студентської молоді. Освітній процес, що здійснюється за цією методикою, передбачає особисту залученість студентів у творчість, духовний пошук і самореалізацію. Щодо занять з педагогіки це означає:

1) використання на семінарських та лабораторних заняттях інтерактивних технологій, ділових навчально-педагогічних ігор, тренінгів, розв'язання складних психолого-педагогічних задач і ситуацій;

2) проведення занять у формі круглого столу, дебатів, ажурної пилки, багатомірної матриці, веббінгу, лабіринту дій, динамічних пар, презентацій, захисту проєктів, тренінгів;

3) створення умов для виникнення духовних станів і почуттів, використання мультимедійних засобів, музики, живопису, поезії, текстів літературних творів і т. ін.

Водночас студентам пропонуються завдання проблемного, частково-пошукового та дослідницького характеру. З метою активізації навчально-пізнавальної діяльності ознайомлюємо їх з новими гіпотезами, парадоксами. До прикладу, пропонуємо провести дослідження феноменів обдарованих дітей, дітей індиго; з'ясувати причини народження дітей із розладами аутичного спектру (РАС), проаналізувати вплив ЗМІ на стереотипізацію поведінкової діяльності молоді й т. ін.

Окрім того, на парах з педагогіки знайомимо студентів із християнськими, міфологічними, езотеричними поглядами на виховання дітей. Поряд із науковими методиками практикуємо елементи релігійних, теософських, антропософських (Вальдорфська педагогіка) технологій навчання, використовуючи у ролі дидактичного матеріалу праці геніальних мислителів:

Г. Сковороди, П. Юркевича, Р. Тагора, Р. Штайнера, М. Реріха, О. Реріх, В. Вернадського, М. Монтессорі, Т. Кемпійського, Матері Терези, Ф. Асизького, о. Піо, К. Джебрана, А. Сурозького, О. Меня, тексти Святого Письма та ін.

Кожне заняття розпочинається з інтригуючих п'ятихвилинки. Готує їх щоразу черговий студент, який виступає у ролі вчителя. Які його функції? Швидко, оперативно створити творчу емоційно-почуттєву атмосферу, продемонструвати комунікативні уміння, готовність до педагогічної діяльності, виступивши з коротким повідомленням, яке стосується теми заняття. Так, під час вивчення теми «Розвиток, формування, соціалізація і виховання особистості» студенти виступали з повідомленнями про випадки вигодовування дітей тваринами. Розповіді про сучасних «мауглі» були особливо зворушливі. Студенти з подивом і хвилюванням слухали про дітей, які в сучасних умовах від тварин отримують любов і тепло, знехтувані власними батьками. Тема «Мета виховання. Виховний ідеал» супроводжувалася повідомленнями про ідеали для наслідування студентами: Матір Терезу, Богородицю, письменників, поетів, художників, педагогів, святих, спортсменів, а також «Листом Ісуса до людини», читанням поезій Р. Кіплінга та Ф. Алієвої «Заповіт синові», у змісті яких закладені основи духовно-морального життя.

Ці п'ятихвилинки у нас щоразу інші за змістом і формою, ураховують специфіку професійної діяльності студентів – майбутніх учителів іноземної мови. Іноді їх проводить викладач, докладаючи максимум зусиль і хисту, щоб сформувати у студентів професійний інтерес, активізувати творчі потуги, прагнення духовного вдосконалення. Викладач послуговується мультимедійними засобами, ілюстраціями, використовує фрагменти художніх, документальних фільмів («Август Раш», «Зірочки на землі», «Спілка мертвих поетів», «Молекули води», «Поліанна», «Заплати вперед», «Мати Тереза», «Знедолені» та ін.), наочні посібники, роздавальний матеріал, анкети – усе, що є в особистому арсеналі педагога.

Своєрідним різновидом п'ятихвилинок є «Кола єднання», з яких теж розпочинаються заняття з педагогіки. Студенти разом з викладачем, тримаючись за руки, створюють коло любові та єднання, «занурюються» в особливий духовний стан, розважають над цінністю буття, рефлексують над життєвими проблемами. Метою цих прийомів є розвиток емпатії у студентів, формування альтруїстичної поведінки, створення атмосфери взаємної довіри й щирості між суб'єктами освітнього процесу.

Семінарські та заняття із «Вступу до вчительської професії», «Загальних основ педагогіки», «Теорії виховання», «Дидактики» проводяться за певними алгоритмами. Зазвичай кожна пара завершується колективним аналізом. Зазначимо, що якість таких занять досить висока, оскільки вони глибоко зачіпають емоційно-мотиваційну сферу студентів, збуджують творчі сили, розвивають духовні здібності. Оскільки розвиток духовних цінностей студентів можливий тільки у процесі духовно-практичного освоєння світу, то викладачем пропонуються індивідуальні науково-дослідні завдання у вигляді проєктів. Така діяльність спонукає студентів змінювати, удосконалювати освітній простір, підвищувати його якість, а не пристосовуватися до умов, що склалися.

Тож студентам пропонуються освітні проєкти різних жанрів: альбом, фільм, виставка, стенд, стендова доповідь, буклет, виріб, сценарій, плакат, мультимедійна презентація і т. ін. Характерною особливістю проєктної діяльності є самостійний пошук необхідної інформації, її творче перетворення у матеріальний продукт. Теми проєктів пропонує викладач, ураховуючи індивідуальні особливості та обдарування кожного студента. Наголосимо, що потреба студентів у самореалізації найяскравіше проявляється через проєктну діяльність. Адже виконання такого завдання вимагає концентрування на основних домінантах, що сприяють розвитку духовних цінностей студентів: духовних потребах (інтелектуальних, естетичних, моральних), духовних цінностях, духовних якостях особистості, творчо-перетворювальній діяльності [1].

Також нами активно впроваджуються і тренінги, оскільки тренінгові форми навчання повністю охоплюють увесь потенціал людини: рівень та обсяг її компетентностей (соціальної, емоційної, духовної, інтелектуальної), самостійність, спроможність до ухвалення рішень, взаємодії, емпатії тощо. На тренінгу викладач відіграє важливу роль фасилітатора (від англ. facilitate – допомагати, полегшувати, сприяти). Він скеровує діяльність та взаємодію учасників на вивчення теми та досягнення мети тренінгу. Нами розроблені тренінги: «Мистецтво маленьких кроків», «Розвиток духовної культури педагога», «Розвиток духовного потенціалу майбутнього педагога». Вони допомагають раціонально підійти до аналізу власної поведінки та поведінки оточення, дійти глибшого самоусвідомлення й збагнути сутність взаємодії з навколишніми (транзактна основа). Через інсценування власних проблем досягти інсайту, духовного катарсису, кращого розуміння ситуації та позбутися умовностей і стереотипів поведінкової діяльності (психодраматична та рольова основа). Через роботу з тілом, аналіз внутрішніх відчуттів досягнути глибшого розуміння себе і своєї суті (тілесно орієнтована основа).

Отже, участь студентів у навчально-педагогічному процесі духовного спрямування – приваблива, приємна, радісна й життєствердна подія. Один раз повіривши у себе, молода людина не тільки краще готуватиметься до пар, а й вноситиме елементи творчості, краси, гармонії у всі буденні справи, активно здійснюючи особисту програму духовної самореалізації та розвитку духовних цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Груць Г. Роль гуманітарних дисциплін у формуванні духовної культури студентської молоді : збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. Івано-Франківськ: Вид-во ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2015. Вип. 20, Ч. 1. С. 62 – 68.
2. Андрущенко В. Роздуми про освіту. Статті. Нариси. Інтерв'ю. К. 2004. 738 с.
3. Бондаренко В. І. Формування духовності майбутніх спеціалістів в умовах вищого навчального закладу. *Молодий учений*. 2014. № 4 (63). С. 919 – 923.
4. Дзюба І. М. Україна перед сфінксом майбутнього. *Український історичний журнал*. 2002. № 3.